

Tytarenko T. M. The criteria of analysis of the social – psychological life – designing practices

The textual (narrative-mentative) and contextual (cultural-individual, valuable-semantic, standard-regulatory) criteria of analysis of the social-psychological life-designing practices are defined. The conditionality of the background practices first of all by cultural contexts and the reformative practices – by individual contexts is revealed. It is shown that the reformative practices are used by the personality first of all in the mentative form whereas the background practices – in the narrative form. In the article provides us with a comparative analysis of everyday situations that are the subjects of creation of usual narratives and crisis or extraordinary situations, that stimulate the emergence of mentatives with the deeper reflection, rethinking and re-evaluation. It is defined that the narrative person tends to understand his own life through framing it into stories while mentative person designs his life on the basis of his thoughts and estimations about life. The mutually reformative dynamics of textual and contextual criteria in the personal process of autobiography making is established.

Key words: personality, life-designing, reformative and background practices, textual and contextual criteria, narrative-mentative, the process of autobiography making.

© Титаренко Т. М.

Я. А. Гавриленко

**СТРАТЕГІЇ ЯКІСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДОСВІДУ
МІЖСОБИСТІСНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ**

Представлено попередні результати якісного дослідження образно-візуальних реконструкцій досвіду міжособистісної залежності. Міжособистісну залежність розглянуто як досвід проживання межі вимушеності, неможливості, необхідності у взаєминах з Іншим. Виділено рівні інтерпретації такого досвіду, що визначаються досеміотичними, семіотичними, наративними або рефлексивними механізмами. Показано варіанти існування досвіду залежності: стан, переживання, уявлення та практики. Описано конфігурування досвіду залежності у стратегіях владності, підпорядкованості, протистояння та конструювання. Виявлено, що стратегії владності породжуються синкретичним, недиференційованим страхом залишитися самотнім у небезпечному світі; звідси – потреба у створенні альтернативного світу, де все контролюється, відстежується і керується, межі якого прості та однозначні, а Я в ньому – грандіозне і всемогутнє. В основі стратегій підпорядкування лежить переживання тривоги бути не таким, як партнер, не задовільняти його потреби та очікування; при цьому власні інтереси, потреби та сподівання приносяться в жертву стосункам. Натомість стратегії протистояння характеризують чіткі уявлення про свої можливості впливати на світ та можливості світу впливати на се-

бе; ідеться про вміння відділятися, залишати територію стосунків, протистояти труднощам, бути непроникним до токсичних впливів. І, нарешті, стратегії конструювання пов'язані з практиками постійної реконструкції моделей взаємодії на межі контакту з Іншим.

Ключові слова: досвід залежності; стан, переживання, уявлення, практики; стратегії владності, підпорядкованості, протистояння, конструювання.

Проблема. Міжособистісна залежність у близьких стосунках як предмет наукового дослідження має різні тлумачення в контексті тих чи тих методологічних орієнтацій. У класичній раціональності залежність постає як проблема підпорядкованості особистості більш владним системам. Залежна особистість – це пасивна особистість – та, що просто реагує на впливи соціальних порядків, соціалізується, адаптується до умов середовища. У модерні проблема залежності постає в контексті звільнення від провідних ідеологій, віднаходження простору для власної активності, власних прагнень. Особистість, яка підпорядковує та змінює світ, є автором власної життєвої історії. А фрустрація такого прагнення переживається як залежність, підпорядкованість. Зовсім по-іншому ставиться питання в постмодерній раціональності. Усувається дихотомія “особистість – середовище”. Питання залежності та свободи перестає бути питанням підпорядкованості зовнішнім і внутрішнім детермінантам. Основними концептами стають діалог, процес конструювання себе в просторі взаємин. Поле свободи та вільності утверджується на межі контакту, у процесі творення спільного смислу, взаєморозуміння, а питання залежності постають як питання підпорядкованості застиглим, незмінним стратегіям означування реальності та неможливості відходу від них.

Мета статті: конкретне емпіричне дослідження досвіду міжособистісної залежності в межах постнекласичних методологічних орієнтацій, опис та розкриття його результатів.

Розуміння феномена міжособистісної залежності укладається в такі вихідні тези: 1) міжособистісна залежність – феномен, що організується та конструюється в міжособистісній взаємодії на межі контакту з Іншим; 2) досвід міжособистісної залежності – це досвід “проживання” межі вимушеності, неможливості, необхідності; 3) процес інтерпретації певного досвіду якісно його змінює; 4) інтерпретація досвіду міжособистісної залежності можлива на декількох рівнях: досеміотичному, семіотичному, наративному та рефлексивному.

Завдання нашого емпіричного дослідження полягає у виявленні координат досвіду “проживання” залежності в близьких стосунках.

Організація дослідження передбачає використання декількох методичних процедур, які є надійними та перевіреними в межах якісних наукових досліджень. Серед зазначених процедур обґрунтована теорія [1], візуальне дослідження [2], глибинне нарративне інтерв'ю за методичними рекомендаціями С. Квале [3]. Емпіричним матеріалом нашого дослідження є образно-візуальні реконструкції досвіду залежності, їх обговорення та інтерпретація в глибинному нарративному інтерв'ю.

Конструювання досвіду залежності в образно-символічному варіанті здійснювалося за допомогою метафоричних асоціативних карт. Метафоричні асоціативні карти – це, власне, 99 карт із зображенням життєвих ситуацій у стосунках подружньої пари. Вони були створені Офрою Аялон – консультантом, психотерапевтом подружніх пар, та художницею М. Лук'яною. Отже, ми пропонуємо досліджуваним переглянути всі карти та, особливо не замислюючись, відібрати ті, які, на їхню думку, так чи інакше ілюструють досвід залежності у взаєминах. Далі з усіх відібраних карт учасники мали вибрати дев'ять таких, що найбільшою мірою відображають залежність у стосунках.

Обговорення запропонованого візуального матеріалу відбувається в ході глибинного інтерв'ю, що вибудовується за методичними рекомендаціями С. Квале. Авторитетний учений у галузі якісних досліджень використовує метафору інтерв'ю як діяльності мандрівника, який розповідає слухачам про те, що йому вдалося дізнатися завдяки розмовам з людьми, відкидаючи при цьому метафору шахтаря, котрий видобуває глибокоприховані, але готові самородки смислів [3].

Далі спробуємо більш детально розкрити ті аспекти залежності, які проглядаються на даному етапі проведення дослідження. Можна, зокрема, виділити кілька категорій, навколо яких організовується осмислення досвіду залежності: інтерпретація феномена, точка рефлексії, композиція розповіді, зміст досвіду залежності.

Інтерпретація феномена. Усі учасники дослідження трактують феномен міжособистісної залежності як в особистісному полі, так і на межі контакту. Описуючи власний досвід залежності, абсолютно всі визнавали власну особистісну налаштованість підтримувати своєрідний тип взаємин, який називали залежними стосунками.

Точка рефлексії. Ця категорія відображає авторську позицію щодо досвіду залежності. Наші дані показують, що досвід залежності інтерпретується, конструюється по-різному – залежно від того, в якій точці стосунків наразі перебуває їхній автор. Одні аспекти висвітлюються, коли автор уперше стикається з межею вимушеності, неможливості бути в стосунках; інші аспекти – коли він наступає на

одні й ті ж самі граблі вже декілька разів, причому з різними партнерами; ще інші, коли авторові вдалося, на його думку, якось упоратися із залежністю, подолати її, звільнитися від залежних стосунків. Ще інші аспекти висвітлюються, якщо автор усвідомлює, що тоді, коли йому здавалося, що нарешті вдалося звільнитися від залежності, це було тільки ілюзією; зовсім інший ракурс зауважують люди, які відверто зізнаються, що не здатні належною мірою узагальнити наявний досвід. Точки рефлексії досвіду залежності є ніби прожекторами, що висвітлюють залежність у різних площинах.

Композиція розповіді. У представлених нам історіях простежується чотири варіанти композиції розповіді: а) уся розповідь вибудовується навколо близьких значущих стосунків, переживання з приводу яких є найбільш актуальними на даному життєвому етапі; б) більша частина розповіді концентрується на минулому досвіді взаємин, у яких, на думку досліджуваних, найвиразніше представлений досвід залежності; в) композиція вибудовується навколо опису декількох паралельних стосунків, у яких залежність проявляється в різних формах; г) у розповіді послідовно описуються стосунки з різними партнерами, які розвиваються за одним і тим самим сценарієм, звільнитися від якого просто несила. Розкриття цієї категорії показує можливості широти та протяжності досвіду залежності в межах життєвого світу особистості. Для когось усе життя зводиться до залежних стосунків, а для когось це лише певний фрагмент взаємодії.

Усі три виділені категорії стосуються інтерпретаційних ресурсів особистості та значною мірою обумовлюють розкриття змісту досвіду залежності. Припускаємо, що існують різні рівні інтерпретації досвіду залежності в стосунках. Так, Н. В. Чепелева виділяє загальні механізми інтеграції особистого досвіду в особистісний: досеміотичні, семіотичні, наративні та рефлексивні [4]. Беручи до уваги зазначені механізми та виділені нами в розповідях інтерпретаційні категорії, маємо підстави узагальнити, що досвід міжособистісної залежності може набувати різних форм: стану, переживання, уявлення та практики. Досеміотичний досвід залежності є синкретичним, недиференційованим *станом* злиття із середовищем; семіотичний досвід представлений через *переживання*, в яких у досить розмитій формі вимальовується Я у своїх ставленнях до світу та світ у ставленні до Я. Оформлення досвіду взаємин зі світом у наративних послідовних розповідях робить досвід залежності достатньо оформленими *уявленнями* про свої можливості впливу на світ та світу на себе. Більш-менш свідома апробація себе в площині реальної дії дає змогу досвідові взаємодії фіксуватися в певних поведінкових *практиках* взаємин. Реф-

лексивне осмислення практик взаємин переконфігурує досвід залежності в площину свободи.

Зміст досвіду залежності в зазначених формах розкривається крізь призму таких категорій: *особливості сприймання світу, особливості представлення ідентичності, особливості сприймання партнера, стратегії взаємодії*. Розгляньмо їх більш детально. Що являє собою досвід залежності, коли він існує у вигляді стану залежності? Слід зазначити, що досвід залежності як певний стан досліджувані описують як минулий, давно пережитий. Простежується подвійна рефлексія щодо змісту подій. Досліджувані постійно зосереджують увагу на тому, що так вони думали і переживали в минулому, а зараз розуміють це вже по-іншому. Повертаючись у той досвід, досліджувані описують стан нероздільності, злиття, відсутності меж. Вони називають це величезним коханням. Водночас говорять про втрату себе, розуміння того, що відбувається в стосунках: “У голові все змішалось, затуманилося; здавалося, я нічого не розумію, хто Я, що відбувається, навіщо мені це потрібно”. Картинки, які передають такий стан – це зображення тісних обіймів або притиснутих одне до одного людей (рис. 1).

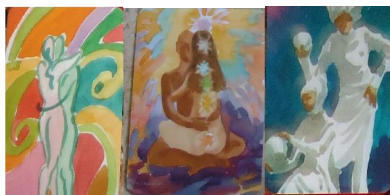

Рис. 1. Ілюстрації стану злиття при залежності

Далі описується зворотний бік медалі таких взаємин – виснаженість, почуття використаності, страх, сором. Про ці почуття тільки згадується у власній послідовній розповіді. Більш розгорнуто вони представлені лише у візуальному матеріалі, який досліджувані відмовляються детально обговорювати, говорячи, що це те, чого б вони не хотіли допустити у своєму житті (рис. 2). Ці картинки відображають травматичні епізоди, агресивну налаштованість оточення.

Дуже розмитими та дифузними є категорії ідентичності, бачення партнера, світу та особливостей взаємодії в межах описаного досвіду. Але в цих досліджуваних досить контрастними є саме теперішні узагальнення щодо себе та свого життя. Теперішні узагальнення досліджуваних демонструють чітке розуміння ними особливостей стосунків узагалі; свого місця в них; ролі, яку повинен

виконувати партнер; рис, які, він повинен мати, щоб стосунки були гармонійними і незалежними.

Рис. 2. Ілюстрації станів, яких досліджувані намагаються уникати

Слід відмітити оціночність, категоричність та однозначність висловлених респондентами суджень. Ми пояснюємо це тим, що коли досвід залежності в суб'єктивному досвіді представлений як стан, який не був адекватно прожитий та проінтерпретований, він починає існувати в суб'єктивному полі особистості як стан нестерпності відокремлення. Останнє внутрішньо переживається як смерть, неможливість буття. Людина починає робити все, щоб таке відокремлення не помітити, проігнорувати, “не проживати”, бо механізмів цього “проживання” просто немає. Власне, базовим контуром переживання залежності є стан страху відокремлення, страху залишитися сам на сам у ворожому та небезпечному світі. Недиференційований страх не дає змоги світові як такому навіть постати перед особистістю. І це вимагає створення свого власного альтернативного світу. Такий нафантазований світ є абсолютно ідеальним, до нього багато вимог, тому межі цього світу дуже чіткі, прості та однозначні. Я в такому світі звичайно грандіозне, воно може все. Способи взаємодії – це контроль, домінування. А смислом є утвердження своєї владності над світом. Умовно стратегії життєконструювання в межах такої форми існування залежності можна назвати стратегіями владності; вони є досить фіксованими, наперед визначають ситуацію взаємодії, їхня мета – допомогти уникнути непередбачуваності. Ці стратегії постійно відтворюються, і життя людини замикається навколо них. У життєвий простір можуть потрапити тільки ті люди, що підтримують уже вироблені стратегії, які в них вписуються або яких тим чи іншим чином можна туди вписати. За таких умов система залежних стосунків замикається сама на собі і “благополучно” функціонує.

Контури досвіду залежності, проінтерпретовані на семіотичному рівні, виявляються через переживання. Ми пропонуємо взяти за основу трактування переживання Л. С. Виготським. На думку дослідника, переживання – одиниця свідомості, в якій переплетено, з

одного боку, середовище в його ставленні до людини, а з другого – особливості особистості, сформовані всім її попереднім розвитком [5].

Яким же чином вибудовується, конструюється світ, Я, образ партнера, способи взаємодії, коли залежність починає переживатися? Описуючи досвід залежності, досліджувані розповідають про теперішні стосунки, в яких намагаються розібратися. Це досвід актуальних переживань. Слід зазначити, що досліджувані мало говорять про залежність як таку, більша частина їхньої розповіді присвячена переживанням. Вони говорять про відчуття холоду, брак повітря (“ось-ось закінчиться повітря”), постійну недостачу чогось, вражене почуття гордості та достоїнства, передчуття подальшого приниження, власної безпорадності. Образ Я знаходить своє відображення в картинках, що передають ці тяжкі переживання: гнітючий біль, самотність, замкнутість (рис. 3).

Рис. 3. Ілюстрації образу Я в переживаннях залежності

Партнер зображується зовсім інакше. У розповіді він постає як непохитний; “його внутрішні настановлення на себе дуже міцні, незалежні, незважаючи ні на які обставини. Йому притаманна внутрішня режимність, методичність”. Поряд з непохитністю згадуються холодність та агресивність: “зі своєї позиції він руйнує все, що для мене є важливим” (рис. 4).

Рис. 4. Ілюстрації образу партнера в переживаннях залежності

Світ поза стосунками сприймається як спустошений; відчутно бракує друзів, спілкування, поваги. У всьому звинувачується партнер;

описується, як заради кохання вона пожертвувала своїми друзям, як багато часу витратила на те, щоб вибудувати гармонію в сім'ї, як відмовилася від професійних амбіцій. Картинки, в яких зображена така взаємодія, говорять про вимушеність і неможливість окремішності, відчуження. А проте виділяється чимало картинок, на яких такі стосунки ідеалізуються (рис. 5). Говорячи про стратегії взаємодії, досліджувані згадують в основному про підлаштовування, покору, підпорядкування: “Щоб стати для нього цікавою, я змушую себе дивитися футбол, але ще більше починаю усвідомлювати, наскільки ми різні”.

Рис. 5. Ілюстрації взаємодії в переживаннях залежності

У переживанні з’являються невиразні контури відчуття себе і світу на межі відокремлення. Але такі розмитість і невиразність роблять світ у внутрішньому феноменологічному контурі досить дезорганізованим – у такому світі важко орієнтуватися. Тому межа реального контакту переживається як тривога. Якщо страх диктував необхідність створення свого ідеального світу, переконування себе та всіх у власній вартісності, то в тривозі небезпечні, загрозливі аспекти світу стають уже більш-менш помітними. Крім того, помітною стає і власна недосконалість. При цьому особистість не намагається втекти в нафантазований ідеальний світ – абсолютне розмивання власних кордонів призводить до того, що людина прагне і сподівається віднайти себе в Іншому. Це про повне непомічання себе у взаєминах з коханим, повну концентрацію на потребах партнера, а точніше – на нафантазованих потребах партнера. Щоб не переживати межу відокремлення, особистість прагне стати такою, як того хоче партнер, прагне однаковості, розчиненості. З цим пов’язано дуже багато міфів

про спорідненість душ, про те, що для близькості необхідно бути одним неподільним цілим – однаково думати, однаково почуватися, однаково діяти. З огляду на такі настановлення взаємодія – це *підпорядкування*, підлаштування, жертвування своїми інтересами, планами, потребами. У такій взаємодії можна віднайти багато смислу та цінності. Так, самовіддане кохання дуже романтично описується в літературі, називається благородним, альтруїстичним. Але насправді воно дуже далеке від реального альтруїзму [6], адже базується не на свідомих рішеннях та реальних потребах Іншого, а на невиразній тривозі та прагненні здобути любов таким чином. Більше того, віддаючи своє життя Іншому, рано чи пізно людина буде очікувати того ж і від партнера, а в крайньому разі – вимагати. І, найімовірніше, не отримуватиме. Бо, як вдало зазначає О. Р. Калітєєвська, партнер перестає помічати залежного [7]. Я, принесеного в жертву, просто не існує для того, кому воно було віддане у вигляді жертви.

Контури залежності, представлені за допомогою нарративних механізмів інтерпретації досвіду, постають у формі уявлень. Досвід залежності, проінтерпретований на рівні уявлень про залежність, набуває форми розповідей про стосунки, які вже завершилися, але й досі залишаються актуальними. У цих розповідях розгорнуто представлений досвід сепарації, відокремлення. Інтерпретація залежності на цьому рівні передбачає послідовну осмислену розповідь про залежні стосунки, в якій чітко представлені всі нарративні компоненти.

Залежністю називається властивість взаємин, яка по-різному розкривається на всіх етапах стосунків. На початковому етапі вона описується як стан злиття, єдності, цілісності. Досліджувані дуже емоційно наголошують на важливості та цінності такого стану: “Я якось глибоко відчувала, що він мене любить, була максимально розкута з ним; знала, що я найкраща”; “зараз я називаю це залежністю, але це ще й про неймовірне кохання, про прив’язаність, його стаціонар у моїй душі”. Слід зазначити, що досліджувані не без жалю описують цей стан: “Я зараз говорю і не вірю, що це вже минуло”. Хоча трапляється ставлення до цих приємних переживань початкового етапу стосунків як до приманки: “Це було тим гачком, який я проковтнула і на якому дуже довго висіла”.

На наступних етапах залежність трактується: а) як відсутність вибору; б) як неможливість протистояти світу: “здається, що із втраченою стосунків втрачається стабільність усього світу – не свого життя, не своєї сім’ї – усього світу; здається, що зникає все”; в) як брак самодостатності.

У кінцевому підсумку в уявленнях про залежність представлено розуміння себе як того, хто якимось чином справляється з моментом

відокремлення. Наскільки самостійно Я може будувати далі своє життя, витримувати самотність, протистояти негативним впливам на себе. Осмислення Я переводиться в площину таких понять, як воля, сила Его, внутрішня опора, локус контролю, життєстійкість. Стратегії взаємодії, що базуються на таких настановленнях, – це стратегії *протистояння*, в яких особистість намагає свої можливості впливу на світ та можливості світу впливати на себе. У близьких стосунках – це вміння відмежовуватися, залишати територію стосунків, протистояти труднощам у взаєминах, бути непроникним до токсичних впливів на себе. Це усвідомлення того, що я можу поза стосунками, що я можу і чого не можу в стосунках.

Досвід протистояння істотно розширює уявлення про себе, світ, взаємини. Без такого досвіду уявлення людини про світ, свої можливості в ньому залишаються досить інфантильними. А проте важливим є позитивний досвід протистояння. Адже негативний може призвести до фіксації на якомусь однобокому переконанні щодо свого становища у світі. Або усвідомленні своєї повної залежності, неспроможності самостійно вибудувати своє життя, впливати на стосунки, або впевненості у своїй абсолютній окремішності та незалежності. Перший варіант усвідомлюється як неможливість бути причиною того, що відбувається, і характеризується відсутністю внутрішньої опори, локусу контролю, життєстійкості. Переживається такий досвід як безсилля, набута безпорадність, неможливість бути. Це підкріплює попередні контури та підкріплюється ними. Для осмислення такого досвіду вибираються відповідні ілюстрації безпорадності (рис. 6).

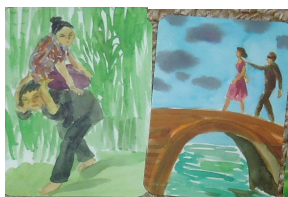

Рис. 6. Ілюстрації безпорадності

Інший варіант – уникнення відгородження себе від контактів зі світом та іншими людьми, прагнення до усамітнення та абсолютної незалежності, намагання стати невразливим до впливу оточення. В історіях наших досліджуваних це проілюстровано відповідно картинками протистояння залежності (рис. 7).

Рис. 7. Ілюстрації протистояння

Таким чином, контури залежності в уявленнях досліджуваних представлені у феноменологічному полі як уявлення про межі можливостей реалізації свого ціннісно-сміслового буття. Крім того, важливим є рівень фіксованості на цих настановленнях. Адже в житті людини перевірка детермінаційних впливів не єдиний цікавий процес. Крім владно-підвладних коливань, у стосунках чимало й інших площин взаємодії. Коли стратегії протистояння чи підпорядкування стають основною метою – це ризик для стосунків.

Аналіз усіх вищезазначених контурів досвіду залежності за допомогою механізмів рефлексії істотно підвищує рівень осмислення виділених контурів, змінюючи цей самий досвід, переконфігуровуючи його із площини залежності в площину свободи. На основі уявлень формуються певні ментальні моделі, які можуть стати досить фіксованими, однозначними, ригідними, закритими. Вони закріплюються у відповідних практиках взаємодії. Непомітні, фонові, передбачувані практики структурують повсякденність, роблячи її комфортно-безпечною. Але разом з тим вони дуже важко піддаються трансформації, змінам. Залежність на цьому рівні інтерпретації виявляється як залежність від не до кінця усвідомлюваних стратегій життя. У літературі так називається залежність від життєвого сценарію, певних патернів взаємодії. Точкою свободи є здатність самоідистанціюватися, поглянути на своє життя та стосунки збоку, мати можливість трансформувати усталені способи взаємодії. Рефлексивні механізми осмислення досвіду цьому сприяють.

У процесі рефлексії відбувається самоідистанціювання, осмислення вищезазначених контурів відносин зі світом. Важливим моментом є процесуальність, доступність та періодичне відтворення досвіду самоосмислення на межі контактування з Іншим, коли смислові акценти формуються тут і тепер на основі безпосереднього “проживання” кожного моменту взаємодії, коли відбувається постійна реконструкція готових патернів взаємодії, які були до моменту контактування. У такому разі можна говорити про *стратегії конструювання взаємин*.

У житті дорослої людини досвід стосунків може осмислюватися за допомогою всіх представлених механізмів. Бувають періоди в житті, коли людина цілеспрямовано рефлексує свої взаємини, намагаючись усвідомити свої можливості та обмеження в стосунках, змінюючи таким чином практики контактування. Бувають періоди переживання власного безсилля, неможливості, дезорієнтованості в стосунках без прагнення зрозуміти, що відбувається, та зорієнтуватися у взаєминах. Бувають також періоди непомічання взаємин.

Висновки. Підсумовуючи все вищесказане, приходимо до розуміння міжособистісної залежності як психологічного феномена, що “проживається” на межі взаємодії з Іншим у момент вимушеності, неможливості, необхідності. Рівні інтерпретації цього досвіду визначаються досеміотичними, семіотичними, наративними і рефлексивними механізмами. Залежно від варіанта інтерпретації досвіду “проживання” міжособистісної залежності вона постає у внутрішньому феноменологічному полі як стан, переживання, уявлення та практики. Умовно виділені на даному етапі варіанти конфігурування досвіду залежності представлені стратегіями владності, підпорядкованості, протистояння та конструювання.

Література

1. *Штраусс А.* Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники / А. Штраусс, Дж. Корбин ; пер. с англ. и послесл. Т. С. Васильевой. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.
2. Якісні дослідження в соціологічних практиках : навч. посіб. / за ред. Н. Костенко, Л. Скокової. – К. : Ін-т соціології НАНУ, 2009. – 400 с.
3. *Квале С.* Исследовательское интервью / С. Квале ; пер. с англ. М. Р. Мироновой. – М. : Смысл, 2003. – 301 с.
4. *Чепелева Н. В.* Социокультурные факторы понимания и интерпретации личного опыта / Н. В. Чепелева // Актуальні проблеми психології: психологічна герменевтика. – К. : Міленіум, 2005. – Т. 2. – Вип. 3. – С. 6–14.
5. *Выготский Л. С.* Проблемы общей психологии / Л. С. Выготский // Собрание сочинений: в 6 томах. – М. : Мысль, 1984. – Т. 5. – 504 с.
6. *Лоргус А.* Психология страсти [Электронный ресурс] / А. Лоргус – Режим доступа : <http://dusha-orthodox.ru/biblioteka/lorgus-a.-svyasch.-psihologiya-strasti.html>
7. *Калитеевская Е.* Феноменология близости / Е. Калитеевская // Гештальт 2007 : сб. материалов Моск. Гештальт Института. – М. : Моск. Гештальт Институт, 2007. – С. 15–22.

Reference

1. Strauss, A. and Korbin, J. (2001). *Osnovy kachestvennogo issledovaniya: obosnovannaya teoriya, protsedury i tehniki* [Basics of Qualitative Research:

- grounded theory, procedures and techniques]. Moscow, Editorial URSS Publ. (rus).
2. *Yakisni doslidzhennia v sociolohichnykh praktykakh: navchalnyi posibnyk* (2009). [Qualitative research in Sociological Practices: Tutorial]. Kyiv: Institute of sociology of National Academy of Sciences of Ukraine Publ. (ukr).
  3. Kvale S. (2003). *Issledovatel'skoe intervyyu* [Research interview]. Transl ated by Mironova, M. R. Moscow: Smysl Publ. (rus).
  4. Chepeleva, N. V. (2005). Sotsiokulturnye faktory ponimaniya i interpretatsii lichnogo opyta [Sociocultural factors of understanding and interpretation of personal experience]. *Aktualni problemy psykholohii: psykholohichna hermenevtika* [Actual problems of psychology: psychological hermenevtika], vol. 2, issue 3, pp. 6–14 (ukr).
  5. Vygotskiy, L. S. (1984). *Problemy obschey psihologii* [Problems of general psychology]. Moscow: Mysl Publ. (rus).
  6. Lorgus, A. *Psihologiya strasti* [Psychology of passion], <http://dusha-orthodox.ru/biblioteka/lorgus-a.-svyasch.-psihologiya-strasti.html>. (accessed 23. 06. 2013).
  7. Kaliteevskaya, E. Fenomenologiya blizosti [Phenomenology of intimacy]. In *Gestalt 2007* [Gestalt 2007]. Sourcebook of Moscow Gestalt Institute]. Moscow: Moscow Gestalt Institute Publ. (pp. 15–22) (rus).

Гавриленко Я. А. Стратегии качественного исследования опыта межличностной зависимости

Представлены предварительные результаты качественного исследования образно-визуальных реконструкций опыта межличностной зависимости. Межличностная зависимость рассмотрена как опыт проживания границы вынужденности, невозможности, необходимости в отношениях с Другим. Выделены уровни интерпретации этого опыта, которые определяются досемиотическими, семиотическими, нарративными или рефлексивными механизмами. Показаны варианты существования опыта зависимости: состояние, переживание, представления, практики. Описана конфигурация опыта зависимости в стратегиях власти, подчинения, противостояния и конструирования. Выявлено, что стратегии власти обусловлены синкретическим, недифференцированным страхом остаться одному в опасном мире; отсюда – необходимость создания альтернативного мира, в котором все контролируется, отслеживается и управляется, границы которого просты и однозначны, а Я в нем – грандиозное и всемогущее. В основе стратегий подчинения лежит переживание тревоги быть не таким, как партнер, не удовлетворять его потребности и ожидания; при этом собственные интересы, потребности и надежды приносятся в жертву отношениям. В отличие от предыдущих стратегии противостояния характеризуются четкими представлениями о своих возможностях влиять на мир и о возможностях мира влиять на себя; речь идет об умении отделяться, покидать территорию отношений, противостоять трудностям, быть непроницаемым к токсическим воздействиям. И, наконец, стратегии конструирования связаны с практиками постоянной реконструкции моделей взаимодействия на границе контакта с Другим.

Ключевые слова: опыт зависимости; состояние, переживания, представления, практики; стратегии власти, подчинения, противостояния, конструирования.

Gavrylenko Ya. A. The strategies of a qualitative study of experience's interpersonal dependency

This article describes the preliminary results of a qualitative study of visual reconstructions of experience's interpersonal dependency. Interpersonal dependency is considered as experience of living limits, impossible, necessary in relations with 'Another'. Levels of interpretations of this experience are described. They are determined by presemiotic, semiotic, narrative and reflexive mechanisms. The variants of the experience of dependency existence are described: the state, experiences, ideas and practices. The experience of dependency in strategies of power, subordination, confrontation and construction is showed. The strategies of power are based on syncretic, undifferentiated state of fear to stay alone in the dangerous world. It encourages to create the alternative world in which everything is controlled, the boundaries of which are simple and univocal, and 'I' becomes grandiose and omnipotent. The strategies of subordination are based on experience of anxiety to be not such as a partner, do not satisfy partner's expectations and needs. Wherein own needs, desires, aspirations are sacrificed the relationships. The strategies of confrontation are unfolded in clear ideas about the ability to influence the world and the possibilities to influence the world over itself. The strategies of constructions are practices of constant reconstruction of interaction patterns on the verge of contact with 'Another'.

Key words: experience of dependence; state, experiences, ideas, practices; strategies of power, subordination, confrontation, construction.

© Гавриленко Я. А.

О. Ю. Осадько

**САНОГЕННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ:
СИСТЕМНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД
ДО КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ФЕНОМЕНА**

Розроблено методологічні основи побудови інтегральної моделі саногенного потенціалу особистості (СПО). Системний синтез наукових знань про особистісні основи здоров'я людини здійснювався в контексті комунікативної теорії розвитку і функціонування особистості. Доведено, що на кожному з основних методологічних рівнів наукового вивчення психічного (філософсько-світоглядному, загальнонауковому та конкретно-психологічному) розкриваються специфічні виміри процесу взаємодії людини зі світом, у якому вона живе. Інтегральна теоретична модель саногенного потенціалу особистості, створена автором, охоплює всі аспекти теоретичного вивчення цього феномена і визначає єдину систему параметрів його дослідження. На